

FORSKNING I PÆDAGOGERS PROFESSION OG UDDANNELSE

Med viden skal skole- og fritidspædagogik bygges

En kortlægning og kritisk analyse af forskningsbaseret litteratur
på feltet for skole- og fritidspædagogik i Danmark

Lea Ringskou

Lektor, Pædagoguddannelsen VIA
lri@via.dk

David Thore Gravesen

Lektor og phd, Pædagoguddannelsen VIA
dtg@via.dk

<https://tidsskrift.dk/FPPU>

Resumé

Med reformen af pædagoguddannelsen i 2014 blev der oprettet en skole- og fritidsspecialisering, som dækker pædagogens arbejde med aldersgruppen 6-18 år inden for skole, SFO, klub og ungdomsklub. Eftersom specialiseringen, der ifølge bekendtgørelse og studieordninger (bl.a.) skal baseres på videnskab og forskning, kun har eksisteret i fem år, mangler der i skrivende stund en kortlægning af dens forskningsbaserede vidensgrundlag. Formålet med artiklen er at præsentere resultaterne af det review vi har foretaget af den forskningsbaserede litteratur, der findes om pædagogers arbejde på feltet for skole- og fritidspædagogik. I artiklens analyse sætter vi fokus på særligt to fund. Først peger vi på, at forskning omkring skolereformen 2014 og i relation hertil, pædagogers samarbejde med lærere, er dominerende pædagogiske tematikker i litteraturen. For det andet finder vi, at især klubområdet er underrepræsenteret som undersøgt professionsfelt i litteraturen. Vi diskuterer afslutningsvist, hvilke vidensmæssige implikationer sådanne fund har for uddannelse, praksis og forskning på feltet for skole- og fritidspædagogik i Danmark.

Abstract

Through knowledge, school- and leisure pedagogy must be built.

A review and critical analysis of research-based literature in the field of school- and leisure pedagogy in Denmark

With the reform of the pedagogue education in 2014, a school- and leisure specialization was established. The purpose of the article is to present the results of a review we have made of the research-based literature in the field of school- and leisure pedagogy. In the article's analysis, we focus on two findings. First, we point out that research on the *school reform in 2014* and in relation to this, the *pedagogue's cooperation with teachers*, are dominant pedagogical themes in the literature. Secondly, we find that research on pedagogical work in youth clubs is under-represented in the literature. In the conclusion, we discuss what implications the findings have for education, practice and research in the field of school- and leisure pedagogy in Denmark.

Nøgleord

Fritidspædagogik, pædagoger, viden, pædagoguddannelsen, Bourdieu

Key words

Leisure pedagogy, pedagogues, knowledge, pedagogue education, Bourdieu

Indledning

Skole- og fritidsspecialiseringen blev oprettet i forbindelse med reformen af Pædagoguddannelsen i 2014. Specialiseringen dækker pædagogens arbejde med 6-18 årige børn og unge i forskellige institutionstyper som f.eks. skole, SFO og klubområdet¹. Ligesom alle uddannelsens øvrige elementer, skal specialiseringen baseres på viden fra forsknings- og udviklingsarbejde. Uddannelses- og Forskningsministeriets bekendtgørelse om uddannelsen til professionsbachelor² markerer dette, hvilket naturligvis følges op i studieordninger på landets pædagoguddannelser. Om uddannelsens vidensgrundlag hedder det f.eks. i VIA Pædagoguddannelsens Studieordning³: *"Uddannelsen er således baseret på viden fra videnskabelige discipliner, forskning og udviklingsarbejde på fagområderne (...) Den studerende skal gennem studiet arbejde med at håndtere og vurdere forskellige typer af viden"* (Studieordning for VIA Pædagoguddannelsen 2019, s.14). Professionelle pædagoger støder i deres praksis på vidt forskellige typer af viden, f.eks. praksisviden, teoretisk viden, viden i form af politiske ideologier og forskrifter for pædagogik, samt forskningsbaseret viden. For at pædagoger kan vurdere den viden, de præsenteres for og ikke mindst vidensformernes relevans og anvendelighed i praksis, er det nødvendigt, at de kan skelne mellem forskellige typer viden, herunder vidensproducenternes interesser, intentioner og positioner i feltet (Aagerup, 2015). Fundamentet for en sådan vidensdannelse etableres på pædagoguddannelsen. På den nye skole- og fritidsspecialisering skal de studerende således præsenteres for og kunne forholde sig kritisk til forskellige former for vidensproduktion. Viden optræder i mange afskygninger og forklædninger, f.eks. i fagbøger, fagantologier, faglige tidsskriftsartikler, kommunale og nationale evalueringer, opsamlinger og rapporter, samt fagfællebedømte bogkapitler og forskningsartikler.

Idet uddannelsen, som anført lige ovenfor, skal basere sig på forskningsbaseret viden, er vi i forskningsprojektet, der danner afsæt for denne artikel, specifikt optagede af at kortlægge den *forskningsbaserede litteratur*, der omhandler pædagogens arbejde på det skole- og fritidspædagogiske felt.

Artiklen er disponeret i tre dele. I del et introducerer vi undersøgelsens forskningsspørgsmål og metodiske fundament. I del to præsenterer vi undersøgelsens to centrale fund, hhv. 1) dominerende pædagogiske tematikker i litteraturen og 2) særligt undersøgte institutionstyper, herunder særligt undersøgte aldersgrupper. I del tre knytter vi an til pointer om produktion af viden og magt lanceret

---

1 I artiklen bruger vi begrebet Klubområdet, som en samlet betegnelse for en række fritidspædagogiske institutionstyper, hvor pædagoger arbejder med børn og unge i aldersgruppen 10-18+ år, f.eks. ungdomsklub, fritidsklub, ungdomsskole, etc.

2 Bekendtgørelse om uddannelsen til professionsbachelor som pædagog (BEK nr 354 af 07/04/2017) findes her: www.retsinformation.dk

3 Ovenfor tager vi udgangspunkt i VIA University College's studieordning for pædagoguddannelsen og formuleringer herfra om videnskab og forskning. Lignende formuleringer om videnskab og forskning findes i studieordninger fra andre udbydere af uddannelsen, f.eks. Københavns Professionshøjskole, UCN, UC SYD.

af den franske sociolog Pierre Bourdieu og diskuterer med afsæt heri vores fund i en samlet refleksion, hvor vi stiller spørgsmål og indikerer nogle implikationer for uddannelse, praksis og forskning på feltet for skole- og fritidspædagogik i Danmark. Artiklens ærinde er ikke at *forklare*, hvorfor det forskningsbaserede vidensgrundlag ser ud som det gør, men at *rejse spørgsmål og reflektere*, og således bidrage til den videre diskussion af vidensgrundlaget for dette område af pædagoguddannelsen.

Forskningsspørgsmål og metode

Undersøgelsesspørgsmålet, der danner udgangspunkt for artiklen er: *Hvilken dansk forskningsviden eksisterer på feltet for skole- og fritidspædagogik i Danmark i perioden 1980-2019?* Ud fra undersøgelsesspørgsmålet har vi konstrueret en begrebsliste med relevante søgeord til litteratursøgningen. Et krav til denne begrebsliste var, at den skulle indeholde begreber, der gjorde det muligt at foretage en søgning inden for det relativt brede professionsområde skole- fritidsspecialiseringen dækker, herunder pædagogers arbejde i skole, SFO og på klubområdet. Inden for hvert af disse områder opstillede vi endnu en række begreber og institutionstyper, der på forskellig vis er relevante på feltet for skole- og fritidspædagogik. Eksempelvis opstillede vi begreber som *helhedsskole*, *heldagsskole*, *skolereform*, *folkeskolereform* og *skolepædagog* inden for begrebet *skole*. Til den efterfølgende søgeproces, konstruerede vi følgende to søgestreng:

1. (fritidspædagog* OR skolepædagog OR skolepædagoger OR skolepædagogers OR skolepædagogen OR skolefritidsordning* OR skolefritidspædagog* OR klubpædagog* OR fritidsklub* OR ungdomsklub* OR juniorklub* OR ungdomsskole*)
2. (skolereform* OR folkeskolereform* OR helhedsskole* OR heldagsskole*) AND (pædagog OR pædagoger OR pædagogen OR pædagogers OR pædagogerne OR pædagogernes OR skolepædagog*).

Disse søgestreng blev herefter anvendt til systematiske søgninger på bibliotek.dk og forskningsdatabasen.dk.

In- og eksklusionskriterier i søgeprocessen

For at sikre fokus på undersøgelsesspørgsmålet i de systematiske søgninger, opstillede vi en række in- og eksklusionskriterier. I første søgning i de to udvalgte baser var inklusions- og eksklusionskriterierne følgende:

---

4 Begge søgestreng oversatte vi til engelsk. Vi gennemførte således begge søgninger på både dansk og engelsk.

Inklusionskriterier, første søgning

1. Teksten skal være produceret i perioden 1980-2018
2. Teksten skal være en fagfællebedømt forskningsartikel
3. Teksten skal medtage kategorien pædagog* i den refererede undersøgelse.
4. Teksten skal være baseret på forskning foretaget inden for skole, SFO eller på klubområdet, og skal omhandle pædagogers arbejde på den ene eller anden måde.

Eksklusionskriterier, første søgning

1. Teksten er produceret i et andet land end Danmark
2. Teksten refererer til skole- og fritidsområdet (skole, SFO eller klubområdet), men omhandler en anden professionsgruppe end pædagoger (eksempelvis lærere).

Når vi traf et valg om at begrænse søgningen til litteratur produceret i perioden 1980-2018 skyldes det, at vi primært er interesseret i at kortlægge litteratur baseret på undersøgelser foretaget i den periode, hvor SFO'erne har været en almindelig institutionstype i skole- og fritidspædagogikken i Danmark⁵. Med afsæt i undersøgelsesspørgsmålet, der spørger til forskningsviden, ønskede vi som udgangspunkt udelukkende at medtage fagfællebedømte forskningsartikler i kortlægningen.

Resultater af søgning

Første søgning resulterede i 86 hits. I en screening af disse 86 hits erfarede vi bl.a. at flere hits overlappede hinanden på tværs af søgemaskiner og søgestreng, at flere tekster ikke var fagfællebedømte, og at flere ikke var relevante for vores tematik, jf. in- og eksklusionskriterierne. På baggrund af screeningen udvalgte vi 13 tekster. Desuden måtte vi erkende, særligt pga. inklusionskriterie nr. 2 (Teksten skal være en fagfællebedømt forskningsartikel), at ph.d.-afhandlinger, fagfællebedømte bøger og antologier, samt rapporter, hvor der er anvendt videnskabelige metoder, blev udelukket i denne første søgning. Som konsekvens heraf udvidede vi inklusionskriterierne i forhold til materialetype og foretog en ny søgning, der kunne inkludere materialetyper som bøger, evalueringer og forskningsrapporter.

Den nye søgning resulterede i 189 hits. På baggrund af screening af abstracts endte vi med at udvælge 23 tekster. I forbindelse med fastlæggelsen af in- og eksklusionskriterier måtte vi sande, at kriteriet om kun at medtage fagfællebedømt materiale afstedkom en række udfordringer, ikke mindst i den nye, udvidede søgning, hvor bøger og antologier i stort antal var blandt de fundne hits. Ved vurderingen af de enkelte udgivelser fremgik det langtfra altid klart, om kapitler faktisk havde gennemgået fagfællebedømmelser. For at foretage en kvalificeret

---

5 De første SFO'er blev oprettet i 1980'erne, grundet et stigende behov for pasningstilbud i eftermiddagstimerne. (Ankerstjerne, 2010; Hviid & Højholdt, 2012).

vurdering, valgte vi i de tilfælde, hvor vi var i tvivl, at kontakte forfattere og/eller redaktører og bede dem be- eller afkræfte, hvorvidt materialet var fagfællebedømt. Ofte bliver kategorien fagfællebedømt (eller på engelsk: peer review) karakteriseret som en bedømmelsesproces, hvor forfatteren, hvis arbejde bedømmes, er ukendt for bedømmerne, ligesom bedømmerne, der bedømmer teksten, også forbliver anonyme for tekstforfatteren (Ross-Hellauer, 2017). Nogle af de redaktører vi kontaktede, skrev tilbage, at materialet var læst og kommenteret af nære kolleger, men at de ikke vidste om materialet kunne kategoriseres som fagfællebedømt, idet vurderingsprocesserne ikke var anonyme. På baggrund af respons fra de forskellige redaktører, medtog vi nogle udgivelser og frasorterede andre.

At vi i den nye søgning også valgte at inddrage materiale som evalueringer og forskningsrapporter nødvendiggjorde en ny række overvejelser. Evalueringer og rapporter, der eksempelvis stammer fra Danmarks Evalueringsinstitut (EVA), Det Nationale forsknings- og analysecenter for velfærd (VIVE), Rambøll eller fagforeningen BUPL bygger ofte på undersøgelser foretaget af anerkendte forskere, der har anvendt anerkendte videnskabelige metoder. Dog adskiller sådanne udgivelser sig fra fagfællebedømte antologier/bøger og forskningsartikler ved at de er produktioner, der er bestilt af en given interessent på feltet (f.eks. politikere (fra stat, region eller kommune) eller fagforeninger). Det kan rejse spørgsmål vedrørende objektivitet og upartiskhed, som man som læser er nødsaget til kritisk at forholde sig til.

Som nævnt resulterede første søgning i 13 udvalgte tekster, mens den nye udvidede søgning resulterede i 23 tekster, dvs. i alt 36 udvalgte tekster. Herefter anvendte vi *snowballingteknik* (Greenhalgh & Peacock, 2016) på de 36 udvalgte tekster. Snowballingprocessen resulterede i at vi udvalgte 32 nye tekster. Slutresultatet af screeningsprocessen inklusiv snowballing blev 68 udvalgte tekster. Disse 68 tekster danner afsæt for den følgende analyse.

De 68 udvalgte tekster kan inddeles i fire kategorier, der afspejler, hvilken litterær genre inden for det videnskabelige felt, de enkelte tekster repræsenterer, hhv.: fagfællebedømte forskningsartikler, ph.d.-afhandlinger, videnskabelige rapporter og fagfællebedømte bogkapitler. Se nedenfor i figur 1:

Litterær genre	Fagfællebedømte forskningsartikler	Ph.d.-afhandlinger	Videnskabelige rapporter	Fagfællebedømte bogkapitler
Antal	16	5	26	21

Figur 1. De 68 udvalgte tekster kategoriseret efter litterær genre

Reviewtype

I projektet har vi været inspireret af 2 reviewtyper. Først det generelle *litteratur-review* (Grant & Booth, 2009), der anvendes når man ønsker at kortlægge (mængden af) litteratur på et felt, og senere det kritiske review, der retter sig mere imod analyser af tematikker, diskurser og metoder på tværs af de indsam-

lede tekster (Grant & Booth, 2009). Som udgangspunkt for den kritiske analyse har vi foretaget induktive læsninger af det samlede materiale, og kategoriseret publikationerne efter pædagogiske tematikker, institutionstyper og efter hvilket fokus der er på pædagogerne i forskningsprojekterne. Disse kategoriseringer uddybes i det følgende.

Undersøgelsens to centrale fund

I dette afsnit fokuserer vi på undersøgelsens to centrale fund, henholdsvis: 1) dominerende pædagogiske tematikker i litteraturen og 2) særligt undersøgte institutionstyper, herunder særligt undersøgte aldersgrupper.

Fund 1: Dominerende pædagogiske tematikker i litteraturen

Ved gennemgang af det udvalgte materiale, finder vi følgende overordnede pædagogiske tematikker, som samtlige 68 tekster kan kategoriseres inden for:

Skolereformen 2014

Samarbejde mellem pædagoger og lærere

Børns oplevelse af overgange - særligt skolestart og indskoling

Pædagoger i skole og SFO

Klubpædagogik

Æstetik

Leg

I forhold til at lokalisere dominerende pædagogiske tematikker i materialet, tegner der sig et tydeligt mønster. Temaet *Skolereformen 2014* er det oftest undersøgte tema; 45 af de i alt 68 tekster (12 fagfællebedømte forskningsartikler, 12 videnskabelige rapporter, 21 fagfællebedømte bogkapitler) – svarende til ca. 66% – omhandler skolereformen, der blev gennemført i 2014. Ved nærmere kig på disse 45 tekster, viser det sig at 36 af disse, svarende til 80%, handler om *Samarbejde mellem pædagoger og lærere* i relation til reformen. Vender vi blikket mod de samlede 68 tekster og kigger efter tematikken *Samarbejde mellem pædagoger og lærere* (dvs. ikke kun samarbejdet imellem pædagoger og lærere i relation til Skolereformen 2014, men også samarbejde mellem pædagoger og lærere før reformens tid), omhandler 43 ud af de 68 tekster, svarende til 63 % af det samlede materiale, dette emne. Med dominansen af de to temaer *Skolereformen 2014* og *Samarbejde mellem pædagoger og lærere*, er det oplagt, at der på tværs af materialet er mindre fokus på de andre fundne pædagogiske tematikker. Samlet set udgør de fem temaer *Børns oplevelse af overgange - særligt skolestart og indskoling*, *Pædagoger i skole og SFO*, *Klubpædagogik*, *Æstetik*, samt *Leg* 13 tekster ud af de i alt 68 tekster, svarende til ca. 19%. En sidste central pointe, som vi vil fremhæve i forbindelse med det samlede materiale, omhandler hvorvidt pædagogen som fagperson er det centrale undersøgelsesobjekt i de udvalgte teksters undersøgelser. I blot fem af de udvalgte 68 tekster gør dette sig gældende. Således er det blot ca.

7% af det samlede materiale, der fokuserer på pædagogens professionelle arbejde i sig selv. Sagt på en anden måde; over 93% af den samlede forskning på feltet for skole- og fritidspædagogik har ikke pædagogen som det centrale undersøgelsesobjekt. I den altoverskyggende del af materialet indgår pædagogen således primært som *samarbejdspartner*, eller som en *relativt perifer figur*, der på den ene eller anden måde er i nærheden af de børn og unge, som fåtallet af undersøgelserne i det samlede materiale i øvrigt handler om.

Fund 2: Særligt undersøgte institutionstyper, herunder særligt undersøgte aldersgrupper.

Det andet fund, vi vil præsentere, omhandler hvilke institutionstyper på feltet for skole- og fritidspædagogik forskningen fokuserer på, herunder hvilke aldersgrupper der særligt undersøges.

Nedenfor fremgår det hvilke undersøgte institutionstyper og tilhørende aldersgrupper vi har kunnet lokalisere ved gennemgangen af det samlede materiale:

Førskole (5-6 år)

Indskoling (6-10 år)

SFO (6-10 år)

Klubområdet (10-18+ år)

Ganske som det var tilfældet med vores første fund, er der også i relation til fund nummer to nogle kategorier, der dominerer. De institutionstyper og aldersgrupper, der således hyppigst er undersøgt er *Indskoling (6-10 år)*, herefter følger *SFO (6-10 år)*, dernæst *Førskole (5-6 år)* og endelig er *Klubområdet (10-18+ år)* den mindst undersøgte institutionstype. *Indskoling* og den relaterede aldersgruppe *6-10 år*, udgør således en central del af den undersøgte institutionstype og aldersgruppe i 45 ud af de udvalgte 68 teksters undersøgelser, svarende til ca. 66%. Omvendt gælder det for studier på *Klubområdet* og aldersgruppen *10-18 år*. Hverken i genrerne *Fagfællebedømte forskningsartikler*, *Ph.d.-afhandlinger* eller *Fagfællebedømte bogkapitler* findes der tekster baseret på studier af *Klubområdet*. Det er således kun inden for genren *videnskabelige rapporter*, at der findes tekster, der på forskellig vis inddrager eller tager udgangspunkt i pædagogers arbejde på *Klubområdet*. Ud af det samlede materiale på 68 tekster, er der seks videnskabelige rapporter, svarende til 8,8 %, der omhandler *Klubområdet* og aldersgruppen *10-18 år*. Når vi kigger nærmere på disse seks rapporter finder vi imidlertid, at det blot er tre af disse seks tekster, svarende til ca. 4,5% af det samlede materiale, der alene bygger på undersøgelser foretaget på *Klubområdet* (dvs. i klubben efter endt skoletid). De tre øvrige tekster omhandler klubbens arbejdsopgaver i sammenhæng med skolereformen.

Refleksion og diskussion

I det følgende vil vi med afsæt i pointer om produktion af viden og magt, lanceret af Pierre Bourdieu, reflektere vores fund og diskutere implikationer for uddannelse, praksis og forskning på feltet for skole- og fritidspædagogik i Danmark. Bourdieus pointer og begreber er nyttige redskaber, når man ønsker at reflektere og stille spørgsmål, hvilket er vores formål i denne afsluttende del af artiklen.

"For at anskueliggøre de forskellige former for magt (eller kapital) kan man måske forestille sig en situation med jetoner i forskellige farver, der er materialiseringen af de gevinster, spilleren har skaffet sig på et tidligere tidspunkt, samtidig med at de udgør et våben, der kan blive bragt i spil i en senere fase af forløbet. Med andre ord: Der er tale om en syntese af spillets fortid og fremtid. Her ser man straks, at hvis man laver en detaljeret og nøje beskrivelse af en bestemt fase i spillet – det vil sige, opregner fordelingen af gevinster og trumfer – konstruerer man samtidig en sandsynlighedskalkule for de forskellige spilleres gevinstmuligheder og de strategier, de sandsynligvis vil benytte sig af i lyset af de ressourcer, de råder over." (Bourdieu, 2005, s. 103-104)

I bogen *Viden om viden og refleksivitet*, hvor ovenstående citat stammer fra, reflekterer Pierre Bourdieu over centrale videnskabsteoretiske spørgsmål, navnlig magtfordelingen inden for produktion af viden. Som det fremgår af citatet ovenfor, anvender Bourdieu i denne forbindelse den spil-metafor, han har anvendt i andre sammenhænge. Bourdieus pointe er, at folk, der arbejder med og producerer viden, deltager i en magtkamp om indflydelse og anerkendelse. Bourdieu formulerer, at *"de dominerende bliver dem, der har held til at påtvinge de øvrige på feltet en definition af videnskaben, der tilsiger, at den fuldendte realisering af et videnskabsideal består i at have, være og gøre det, de har, er og gør"* (Bourdieu, 2005, s. 106), og sådanne definitioner angår, ifølge Bourdieu, både anvendte metoder og valg af genstandsområde, det vil sige hvad der overhovedet forskes i og hvordan forskningen gennemføres. Som vi har set i de foregående analyser, er majoriteten af de 68 titler, vi har inkluderet i reviewet, knyttet til et genstandsområde, der vedrører pædagogers *samarbejde* med lærere og *skolereformen* fra 2014, ligesom indskolingsperioden og de 6-10 årige børn er den dominerende institutionstype og aldersgruppe for undersøgelser af pædagogers arbejde på feltet for skole- og fritidspædagogik. Det er således her *gevinstmuligheder, strategier og ressourcer*, jævnfør logikken fra Bourdieu, primært har samlet sig. Denne kapitalkoncentration gør, at det er vidensproducenter, som arbejder inden for disse genstandsområder, der oftest tilegner sig feltets afkast og gevinster, dvs. opmærksomhed, anerkendelse og endda muligheden for at definere, hvad der er vigtigt at undersøge og diskutere. *"Det videnskabelige felt hædrer de i forvejen hædrede"* (Bourdieu, 2005, s. 96), konstaterer Bourdieu også og forklarer, at symbolsk kapital ofte tilfalder dem, der har den i forvejen. Som nævnt er Bourdieus pointe netop bragt frem som en spil-metafor, hvilket indikerer, at når nogen vinder, er der som regel også nogen, der taber. Som vi har set i de foregående afsnit, er der områder af pædagogers arbejde på feltet for skole- og fritidspædagogik, som synes vældig

underbelyst. Vi har set, at forskningsprojekter, hvor pædagogers arbejde (det være sig pædagogernes værdier, strategier, aktiviteter, samt f.eks. relationer til børn og unge) er valgt som selvstændigt undersøgelsesobjekt blot udgør indholdet i fem af de i alt 68 udvalgte tekster, svarende til ca. 7% af det samlede materiale. Hertil har vi set, at interessen for undersøgelser af pædagogers arbejde i institutionstyper og aldersgrupper der falder uden for indskoling og 6-10 års området er underrepræsenteret. Bourdieu accentuerer også, at magtbalancen mellem aktører på det videnskabelige felt først og fremmest etableres gennem *bekendthed og kommunikation* (Bourdieu, 2005, s. 94), hvilket betyder at det, der oftest giver indflydelse og anerkendelse, er det feltet i forvejen kender og kommunikerer om. Knyttet til vores fund indikerer denne pointe, at magten på feltet for viden om skole- og fritidspædagogers arbejde, netop går igennem genstandsfelterne *Skolereformen 2014* og *Samarbejde mellem pædagoger og lærere*, og i relation hertil institutionstypen *Indskoling* og aldersgruppen 6-10 år. For som vi har set, er det i al sin enkelthed her den dominerende mængde viden produceres, kommunikeres og således igen genkendes. Spørgsmålet er så, hvad denne fordeling af magt på feltet for skole- og fritidspædagogik i Danmark betyder? Vi vil afslutningsvist forsøge at rette dette spørgsmål imod de tre områder på feltet, som vi finder mest centrale, når det handler om viden om pædagogers skole- og fritidspædagogiske arbejde: uddannelsen, praksis og forskningen.

Hvad betyder magtfordelingen for uddannelsen?

Når studerende vælger specialiseringen *Skole- og fritidspædagogik* på pædagoguddannelsen, skal de præsenteres for feltets viden og diskutere centrale spørgsmål i relation dertil. Som påpeget i indledningen af denne artikel hedder det f.eks. i VIA Pædagoguddannelsens studieordning, at uddannelsen er baseret på videnskabelige discipliner, forskning og udviklingsarbejde, og at den studerende skal kunne håndtere og vurdere forskellige typer af viden. Hvis man som underviser ønsker at løfte denne forpligtelse, vil det, som vi har set, være oplagt at ty til genstandsfelterne *Skolereformen 2014* og *Samarbejde mellem pædagoger og lærere*, og i relation hertil institutionstypen *Indskoling* og aldersgruppen 6-10 år. Ønsker man imidlertid at præsentere de studerende for forskningsbaseret viden om pædagogers arbejde på klubområdet med de større børn, er mulighederne begrænsede. Hertil er det tankevækkende at ganske få forskningsprojekter i Danmark, dvs. under 3%, *eksklusivt og direkte* har valgt pædagogen og dennes arbejde som det centrale omdrejningspunkt for forskningen. Nemmere bliver det, jævnfør Bourdieu, hvis man som underviser ønsker at kommunikere om pædagogen som *samarbejdspartner*, eller som en *relativt perifer figur*, der (mere eller mindre tilfældigt) er i nærheden at de børn og unge, som nogle (dog relativt få) forskningsprojekter fokuserer på. Hvad dette betyder for de studerendes blik på og identifikation med pædagogen som professionel, kan nok være svært entydigt at sige noget om. Vi lader spørgsmålet stå, og går videre til næste område, nemlig praksis.

Hvad betyder magtfordelingen for praksis?

Når studerende er færdige med deres uddannelse på specialiseringen skole- og fritidspædagogik, er de klar til at søge job i professionen. Mange vil formodentlig søge job på feltet for skole- og fritidspædagogik. Som netop anskueliggjort, vil den nye pædagogs forskningsbaserede vidensgrundlag særligt være knyttet til nogle institutionstyper og aldersgrupper. Ønsker den studerende således at søge job i andre institutionstyper og med andre aldersgrupper vil vidensgrundlaget bag sådanne ambitioner være noget mere diffust. Men ikke blot den nyuddannede pædagog inkarnerer den ulige magtfordeling. Den vil ligeledes findes i professionen, hvor de pædagoger, der arbejder på de i forskningen dominerende områder på feltet for skole- og fritidspædagogik, har de bedste forudsætninger for at basere deres pædagogiske arbejde på forskningsbaseret viden. Men endda også på det den dominerende institutionstyper *Indskoling* vil der være visse begrænsninger, idet pædagogen her særligt vil kunne basere sig på forskning, der hvor det for pædagogen handler om at *samarbejde med lærerne*. Pædagogen må kigge langt efter forskning, der har fokuseret på pædagogens særlige værdier, strategier, aktiviteter, og dét taget i betragtning rejser nye spørgsmål om pædagogernes profession på feltet for skole- og fritidspædagogik. For også et sådant felt er – ganske som det gælder på forskningsfeltet – baseret på magtfordelinger i form af anerkendelse og indflydelse (Bourdieu & Wacquant, 1996). Og her er spørgsmålet jo sammenligneligt med det vi stillede i relation til uddannelsen; hvad betyder det for det professionelle arbejde på feltet for skole- og fritidspædagogik at vidensgrundlaget er som analysen i artiklen her illustrerer? Hvad betyder den skæve magtfordeling i vidensgrundlaget for de pædagoger, der arbejder og til dagligt stræber efter anerkendelse og indflydelse på de mindre og mindst dominerende områder af skole- og fritidspædagogikken? Og hvad betyder det generelt for skole- og fritidspædagogens *gevinstmuligheder, strategier og ressourcer*, jf. terminologien fra Bourdieu, at skole- og fritidspædagogens særlige arbejde i blot ca. 7% af forskningen overhovedet indtager den centrale rolle som undersøgelsesobjekt? Med andre ord; hvad betyder det at skole- og fritidspædagogen har begrænsede muligheder for at spejle sig i og identificere sig med forskningsresultaterne, med mindre denne skole- og fritidspædagog ønsker at blive klogere på *samarbejdet* med lærerne?

Hvad betyder magtfordelingen for forskningen?

Det sidste spørgsmål vi stiller, er hvilken betydning reviewets fund og analyser har for forskningen på feltet for skole- og fritidspædagogik i Danmark. Som foresat af Bourdieu vil de der allerede er hædret, blive hædret mere. Gevinster i form af anerkendelse og indflydelse er ifølge den logik således afhængig af en historie, en portefølje af videnskabelige resultater, meritter i form af publikationer og så videre. Som vi har set, er særligt én institutionstype og bestemte pædagogiske tematikker vældigt dominerende i skole- og fritidsforskningen. Konsekvensen af dette er, i forlængelse af pointerne fra Bourdieu, at forskere, der ønsker at studere og udvikle viden på andre områder af skole- og fritidspædagogikken end den, der

primært finder sted i *Indskolingen* med de 6-10 årige, formodentlig vil finde det sværere at markere sig og finde opbakning og økonomisk støtte til at realisere sådanne ambitioner. Dette vil igen få betydning for uddannelsen og professionen, og således vil den skæve magtfordeling på feltet for skole- og fritidspædagogik blive svær at rykke ved. Bourdieu berører sådanne problematikker, når han taler om ”de revolutionære”, som dem der faktisk kan ændre noget i forskningen, dem der kan indføre nye ideer, så fastfrysningen af et felt ikke længere kan opretholdes (Bourdieu, 2005: 105-107). Spørgsmålet er om forskere, der ønsker at studere nye pædagogiske tematikker på feltet for skole- og fritidspædagogik – og forskere, der ønsker at sætte pædagogen i centrum af studierne - magter at tage kampen op imod et felt, der historisk har villet det anderledes?

Afslutningsvist ønsker vi at flytte fokus fra det indsamlede materiale og rette opmærksomheden imod vores egen rolle og de inklusionskriterier, vi har anvendt i undersøgelsen. Med ordspillet i artiklens titel indikerer vi, at skole- og fritidspædagogik skal bygges med viden. Umiddelbart betragtet, kan ræsonnementet virke fornuftigt. Men hvad er det for viden vi taler om? Og hvorfor overhovedet fokusere så entydigt på forskningsbaseret litteratur, sådan som vi har valgt at gøre i projektet her? For, som vi antyder i indledningen, anvender professionelle pædagoger også andre videnstyper, f.eks. praksisviden, teoretisk viden og forskellige forskrifter for pædagogik, som på hver deres måde udgør vigtige komponenter i skole- og fritidspædagogers vidensgrundlag. Spørgsmålet er om vi med projektet her ukritisk overtager en forestilling (om hvad der er rigtig og legitim viden), som rimeligvis bør anfægtes. Kan man rangordne viden? Er forskningsbaseret viden bedre end andre typer af viden? Mere magtfuld? Mere anerkendelsesværdig? Vi lader spørgsmålene stå i håb om at disse sammen med artiklens øvrige refleksioner kan bidrage til den videre diskussion af vidensgrundlaget for skole- og fritidspædagogikken i Danmark.

Litteratur

- Aagerup, L. (2015). *Pædagogens undersøgelsesmetoder*. København: Hans Reitzel.
- Bourdieu, P. & Wacquant, L.J.D. (1996) *Refleksiv sociologi – mål og midler*. Hans Reitzels Forlag
- Bourdieu, P. (2005) Viden om viden og refleksivitet. København, Hans Reitzels Forlag
- Ankerstjerne, T. (2010). Fritidspædagogik - før, nu og lige om lidt. I T. Ankerstjerne, S. Broström, T. Gregersen, I. Marcelo, J. Niclasen, & A.H. Stanek, *SFO- og fritidspædagogik - før, nu og i fremtiden* (s. 49-75). Frederikshavn: Dafolo.
- Fisker, H., Jensen, H.G., & Jørgensen, L.T. (2016). *Pædagogen i skolen. En værktøjskasse i trivsel, udvikling og læring*. København: Akademisk.
- Grant, M., & Booth, A. (2009). A typology of reviews: an analysis of 14 review types and associated methodologies. *Health Information and Libraries Journal*, s. 91-108.
- Gravesen (red.), D.T. (2017). *Pædagogik i skole og fritid*. København: Hans Reitzel.
- Greenhalgh, T., & Peacock, R. (2016). Effectiveness and efficiency og search methods in systematic reviews of complex evidence. *BioMed Central Journal Clinical Research Ed*, s. 1064-1065.
- Hviid, P., & Højholdt, C. (2012). *Fritidspædagogik og børneliv*. København: Hans Reitzel.
- Højholdt, A. (2016). *Tværprofessionelt samarbejde i teori og praksis*. København: Hans Reitzels.

- Højholdt, A. (2018). *Co-teaching. Samarbejde om undervisning*. København: Hans Reitzels.
- Højholdt, C., Kousholt, D., & Stanek, A. H. (2014). *Fritidspædagogik, faglighed og fællesskaber*. Frederikshavn: Dafolo.
- Larsen (red.), J. (2015). *Fritid - den nye elev i klassen*. Odense: Ungdomsringen.
- Larsen (red.), J. (2018). *Er du på tværs? Om at lede og kryser grænser i nye pædagogiske landskaber*. Odense: Ungdomsringen.
- Ross-Hellauer, T. (21. 8 2017). What is open peer review? A systematic review. Göttingen, Tyskland. Hentet 21. 3 2019 fra <https://f1000research.com/articles/6-588/v2>
- Sørensen (red.), M. (2015). *Skole- og fritidspædagogik*. København: Akademisk.